

Försvarsutskottets betänkande

1978/79: 1

med anledning av propositionen 1977/78: 185 om anställning av kvinnor som befäl inom det militära försvaret m. m. jämte motioner

I betänkandet behandlas det förslag som regeringen — efter föredragning av försvarsministern, statsrådet Eric Krönmark — har förelagt riksdagen i propositionen 1977/78: 185 (försvarsdepartementet). Vidare behandlas motionerna 1977/78: 1980 och 1981.

Propositionen

Regeringen har i propositionen föreslagit riksdagen att godkänna de riktlinjer som föredragande statsrådet har förordat för anställning av kvinnor som befäl i det militära försvaret.

På grundval av betänkandet (SOU 1977: 6) Kvinnan och försvarets yrken från beredningen för det fortsatta arbetet om kvinnan i försvaret läggs i propositionen fram förslag som i princip ger kvinnor möjlighet att få anställning som befäl inom det militära försvaret på samma villkor som män. Kvinnor som skall anställas som yrkesbefäl förutsätts frivilligt genomgå utbildning som motsvarar den grundutbildning som manliga befälsaspiranter får genom värnplikten. Reformen kommer att genomföras stegvis.

I en första etapp öppnas vissa militära yrken i marktjänst vid flygvapnet för kvinnor. Dessa yrken är stridslednings- och sambandsbefäl samt flygtekniker och flygverkmästare.

Kvinnor kommer också att få tillträde till befattningar för reservofficer i trafikledningstjänst, meteorolog och flygingenjör i marktjänst. Kvinnor får vidare möjlighet att bli läkare och veterinär vid försvaret.

Vidareutbildad civil personal — även kvinnor — skall få möjlighet att vinna anställning i vissa kameralefsbefattningar som nu är militära. Övergångsvis skall också redan anställda kvinnliga tekniker och tekniska biträden samt viss frivillig personal vid flygvapnet kunna få vidareutbildning för anställning som befäl.

Kvinnor skall också på försök kunna rekryteras till befattningar för menig i driftvärnet och till specialistbefattningar i Sveriges beredskapsstyrka för FN-tjänst.

Slutligen lämnas förslag om yrkesinformation om försvaret och om informationskurser för både flickor och pojkar.

Motionerna

I motionen 1977/78: 1980 av Ake Gustavsson (s) yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om praktiktjänstgöring för kvinnor med inriktning på yrkesbefälsanställning.

I motionen 1977/78: 1981 av Lars Werner m. fl. (vpk) yrkas att riksdagen beslutar avslå propositionen 1977/78: 185.

Utskottet

Föredragande statsrådet lämnar i propositionen (s. 47—48) en bakgrund angående kvinnors nuvarande medverkan i totalförsvaret och tar därefter upp begreppen stridande befattning/icke stridande befattning (s. 48—49). Han framhåller i denna del att allt befäl i krig måste kunna delta i och vid behov leda försvaret av den egna uppehållsplatsen e. d. Varje befälsbefattning blir därmed i princip att anse som stridande. Det går därför enligt försvarsministerns mening inte att dra någon gräns mellan stridande och icke stridande befattningar. Beredningen för det fortsatta arbetet om kvinnor i försvaret (BKF) har genom tilläggsdirektiv fått i uppdrag att utreda förutsättningarna att låta kvinnor få anställning som yrkesofficer utan denna begränsning.

I principfrågan om kvinnors möjlighet att få anställning som befäl inom det militära försvaret delar försvarsministern beredningens och remissinstansernas uppfattning att även försvarsmakten måste omfattas av det reformarbete som behövs för att nå jämställdhet mellan könen. Utvecklingen inom försvarsmakten bör enligt hans mening så långt möjligt ansluta till samhällsutvecklingen i övrigt. I olika delfrågor rörande kvinnors anställning i det militära försvaret förordar han en stegvis utveckling enligt denna princip, samordnad med införandet av den nya befälsordningen (prop. 1977/78: 24, FöU 1977/78: 10, rskr 1977/78: 179).

Enligt motionen 1977/78: 1981 (vpk) uppfyller regeringens förslag inte några av de grundläggande krav som motionärerna vill ställa i detta sammanhang. De anser att så länge man inte har genomfört en omfattande översyn och förändring av försvarsorganisationen enligt tidigare förslag från vänsterpartiet kommunisterna så är det meningslöst att tala om att öppna försvaret för kvinnorna. Motionens yrkande är att propositionen skall avslås.

Utskottet delar inte den syn på frågan som förs fram i motionen 1981. De försvarspolitiska motionerna från vänsterpartiet kommunisterna har under en följd av år avslagits av riksdagen med överväldigande majoritet (jfr FöU 1976/77: 13 s. 19—21, rskr 1976/77: 311 och FöU 1977/78: 19 s. 3, rskr 1977/78: 240). Några skäl som talar för bifall till motionsyrkandet finns inte.

Utskottet anser det vara angeläget att kvinnor får möjlighet att bli yrkesbefäl och finner att regeringens principförslag innebär en väl avvägd plattform för det fortsatta arbetet om kvinnor i försvaret. De merkostnader och svårigheter av olika slag som kan uppkomma under arbetets gång blir av allt att döma marginella och små i förhållande till vad man vinner genom reformen.

Propositionen innehåller ett avsnitt om yrkesinformation och praktiktjänstgöring. Förvarsministern anser att manliga och kvinnliga skolelever bör få samma information om försvaret. Även om kvinnor inte kommer att rekryteras till alla befattningar är det angeläget att alla ungdomar — oavsett kön — får en god upplysning om försvarets verksamhet och en möjlighet att genom t. ex. praktisk arbetslivsorientering göra sig något bekanta med miljön.

Särskilda praktikantläger för pojkar har anordnats sedan 1960-talet. Praktikantläger för flickor har på försök genomförts vid Bohusläns regemente (I 17) och Blekinge flygflottilj (F 17). Då det nu presenteras förslag som innebär anställning av kvinnor som befäl inom flygvapnets markfack anser förvarsministern det vara lämpligt att lägren inom flygvapnet blir permanenta. Han anser det motiverat att försöksvis genomföra sådana läger också inom armén och marinen. Eftersom målet för lägren snarare är att ge information om en försvarsgrens verksamhet än att ge en egentlig praktik anser han att lägren i fortsättningen bör benämnas informationskurser. Dessa bör enligt hans mening stå öppna för både flickor och pojkar.

BKF har föreslagit att praktikanställning för kvinnor organiseras i två former. Alternativ 1 innebär att kvinnor får möjlighet att som praktikanter genomgå de första 2,5—3 månaderna av grundutbildningen för värnpliktiga som har tagits ut till befäl. Alternativ 2 innebär praktiktjänstgöring med handledning under 6—12 månader för särskilda uppgifter i den ordinarie fredsverksamheten. Förvarsministern anser att det ännu är för tidigt att ta ställning till om det behövs eller kommer att behövas särskild praktiktjänstgöring och praktikanställning för kvinnor. Man bör först diskutera och avgöra formerna för den frivilliga utbildning — motsvarande grundutbildning för värnpliktiga — som skall krävas innan kvinnor kan antas till grundläggande yrkesofficersutbildning. Eventuellt kan enligt hans mening intresserade kvinnor följa den första delen av den frivilliga grundutbildningen och därefter ta ställning till om utbildningen skall fullföljas.

Enligt motionen 1977/78: 1980 (s) är BKF:s förslag om praktikanställning angeläget som ett led för ökad jämställdhet i rekryteringen till försvarmaktens befälsyrken men också som en metod att motverka ungdomsarbetslösheten. Motionären anser att det redan från början bör skapas särskilda praktikplatser för kvinnor som vill bli befäl. Praktikverksamheten bör ges sådan omfattning att rekryteringen av kvinnor till

befälsyrkena efter hand kan leda till en verklig inbrytning. Av de två alternativ för praktikanställning som beredningen har föreslagit bör enligt motionärens mening i första hand alternativ 1 genomföras.

Utskottet räknar med att en förbättrad information till unga kvinnor om försvarets uppgifter och verksamhet samt möjligheter för den som är särskilt intresserad till reell insyn i verksamheten och viss praktik blir betydelsefulla faktorer när det gäller att rekrytera kvinnor som befäl. Övervägande skäl talar för att den närmare utformningen av någon form av praktikverksamhet inte bestäms förrän man har kommit längre beträffande den längre utbildningen, motsvarande hel grundutbildning för befälsuttagna värnpliktiga. För båda slagen av utbildning krävs ytterligare överväganden angående bl. a. anställningsförhållande och förmåner. Riksdagen bör därför nu inte uttala sig i enlighet med motionsförslaget.

Inte heller i övrigt har utskottet något att invända mot de riktlinjer som föredragande statsrådet har förordat. Utskottet hemställer

1. att riksdagen avslår motionen 1977/78: 1980 om praktiktjänstgöring för kvinnor,
2. att riksdagen med avslag på motionen 1977/78: 1981 godkänner de riktlinjer som föredragande statsrådet har förordat för anställning av kvinnor som befäl i det militära försvaret.

Stockholm den 29 augusti 1978

På försvarsutskottets vägnar

PER PETERSSON

Närvarande: Per Petersson (m), Erik Glimmér (c), Georg Pettersson (c), Gusti Gustavsson (s), Gudrun Sundström (s), Roland Brännström (s), Åke Gustavsson (s), Ulla Ekelund (c), Evert Hedberg (s), Hans Lindblad (fp), Olle Aulin (m) och Lars Ahlmark (m).

Särskilt yttrande

av Gudrun Sundström (s) och Åke Gustavsson (s) angående praktikverksamheten.

För att skapa jämlikhet också inom försvarsmakten är det av central betydelse att kvinnor ges en med männen jämförlig chans att lära känna befälsyrkena. Inrättandet av särskilda praktikplatser är då ett viktigt steg i denna riktning. Staten har som arbetsgivare deklarerat sitt allmänna ansvar för att skapa praktikplatser för ungdom. Inom den närmaste framtiden måste de statliga praktikplatserna öka, bl. a. som ett

led i strävan att komma till rätta med ungdomsarbetslösheten. Självklart måste då också försvarsmakten ta sitt ansvar.

Utskottet har uttalat att riksdagen inte nu bör uttala sig i enlighet med motionsförslaget med hänsyn till ytterligare nödvändiga överväganden om bl. a. anställningsförhållanden och förmåner. I avvaktan på resultatet av dessa har vi kunnat ansluta oss till utskottets förslag. Dock vill vi understryka det angelägna i att denna fråga får en skyndsam lösning. Inte minst därför att den är viktig från jämställdhetssynpunkt.

